

★ NIET-WESTERSE MUZIEK EN DANS

NIGER

De Krakeling, 8 en 9 juni, 20.30 uur

BENIN

De Krakeling, 12 en 13 juni, 20.30 uur

KAMEROEN

De Krakeling, 20 en 21 juni, 20.30 uur

*Deze producties kwamen tot stand in samenwerking met
The Extra European Arts Committee*

NIGER

Shetima-Ganga Ensemble
uit Maine

*Krijgsdansen- en gezangen
van de Beri-Beri*

In de republiek Niger zijn alle belangrijke muziekinstrumenten vertegenwoordigd: een grote hoeveelheid slagwerkinstrumenten, strijkinstrumenten (waaronder luitachtigen en eensnarige violen) en blaasinstrumenten (fluit- en hobofamilies, metalen trompetten).

Zoals bekend strekt de republiek Niger zich uit over een enorm uitgebreid territorium, ruim twee maal zo groot als Frankrijk. Haar bevolking bestaat uit verschillende ethnische groepen, die zich ieder van een eigen taal en individuele gebruiken bedienen.

In Niger wonen in totaal circa 3 miljoen mensen, waaronder meer dan 700.000 nomaden en halfnomaden. De kolonisten en nomaden zijn elk weer verder onder te verdelen in verschillende subgroepen, waarbij bij zowel de nomaden als de kolonisten twee stammen onderscheiden kunnen worden: de *Tuareg* en *Peulh* bij de Nomaden, de *Haussa* en *Djerma-Sonrai* bij de kolonisten.

Hoewel de verschillende instrumenten door allerlei verschillende ethnische groepen worden gebruikt « vermoedelijk verklaarbaar uit het feit dat de rondreizende professionele muzikantenkaste de 'griots' het hele gebied doorreist om aan verschillende ceremonieën als geboorten, huwelijken en dergelijke deel te nemen » heeft iedere groep toch zijn eigen, zeer specifieke muziek.

Enkele Instrumenten

Alghaïta: Hobo-achtige, doordringend van klank. Dit instrument bestaat uit twee delen die door middel van een dunne ketting met elkaar verbonden zijn.

De klank van de *alghaïta* is zeer doordringend, een eigenschap die het mogelijk maakt met indrukwekkende arabesken boven de trommels en het gezang uit te klinken.

Kakaki: Lange trompet, kan slechts twee tonen binnen het interval van een kwint produceren, en wordt zodoende nimmer als solo-instrument gebruikt.

Ganga: Grote tweevellige trommel met gebogen stok of met de hand geslagen. Enige spelers slaan afwisselend op de beide vellen en gebruiken daarbij de stok voor het bovenste en de hand voor het onderste vel.

De klank van de *Ganga* is buitengewoon krachtig. Om zangers en blazers een sterke ritmische ondergrond te geven wordt vaak een groep van zeven tot acht of zelfs meerdere *Ganga's* samengesteld. Soms wordt een tweetal *Ganga's* met een groep van andere trommels gecombineerd.

BENIN

Aziza-Wiwi Ensemble

Rituele dansen en traditionele muziek uit Benin.

Programma:

1. *Sakpata*, rituele dans uit een genezingsceremonie uit de provincie Zou.
2. *Yaoitchi*-dans, een dans uit de stad Ouidah, die gedurende een fetish-ceremonie wordt uitgevoerd.
3. *Gelede*, een maskerdans met kleurrijke maskers, die de goden Aydo Waydo (regenboog), Dangbé (slangdans) en dergelijke voorstellen.

I. Achtergrond

'Aziza-Wiwi' is een ensemble dat zich wijdt aan de uitvoering en interpretatie van de folkloristische erfenis van de volksrepubliek Benin, die zij beschouwen als een intrigerend bestanddeel van het 'nationale cultuurgood'.

De groep werd in 1971 opgericht door kunstenaars die zich geroepen voelden het culturele erfgoed van hun land te bewaren, met name de dans en de muziek. 'Aziza-Wiwi' heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de culturele ontwikkeling van Benin, en geniet zowel in binnen- als buitenland een grote erkenning.

Eerder heeft de groep al blijk gegeven van haar kwaliteit in Togo (Lomé, 1984), de Sovjetunie (Moskou, 1985), Yamoussoukro (Ivoorkust, 1985) en Prichard (Amerika, 1986).

II. Repertoire

In het kader van hun tournee door Europa zal het repertoire van de groep hoofdzakelijk volksmuziek en -dans uit het Zuiden van Benin omvatten. Beide geven blijk van het traditionele geloof en de levensvreugde van de *Fon*- en *Yorubastammen*, die de zuidelijke provincie van het land bevolken. De verschillende door 'Aziza-Wiwi' uitgekozen en bewerkte thema's geven de nauwe verbanden aan die van oudsher tussen de Afrikaanse bevolking en de kosmos hebben bestaan, een kosmos die door een grote hoeveelheid Goden beheerst wordt.

a. *Sakpata*

Sakpata is de Godin van de Aarde, of - om precieser te zijn - van de aardbodem; zij wordt in de Foncultuur het meest aanbeden. Zij straft zware vergrijpen met de meest gevreesde ziekte: de pokken. De aan haar gewijde rituelen en huldgingen worden in het algemeen door zang en wilde, hartstochtelijke muziek - met slagwerk en bellen - begeleid. De *Sakpatasi* (de aanhangers van *Sakpata*) dragen mooie gewaden en kettingen van parels en Kaurischelpen. Hun meeslepende dansen zijn opwindend; draaiingen en sprongen in alle richtingen demonstreren de macht van de gevreesde Godheid, die de hele wereld het hoofd biedt.

Inhoud van de Sakpata-zangen

Als we uitgenodigd worden om te dansen
Dansen wij goed
We dansen met ons hele lichaam
Jullie die ons tot dansen hebben genood,
kom dans met ons
Volg onze passen.

Onze fetisj is *Sakpata*
Onze fetisj is rechtvaardig
strijdt niet tegen onschuldigen
Oefent gerechtigheid uit.

De Fetisj, onze god, gaat weg
en gaat naar huis
Maar eerst moeten wij alle ziekten
bestrijden
moeten wij alle boze kwalen genezen
De kwade geesten.

b. Yaoitcha

Yaoitcha, of Yawo-Orisha, een begrip van de Yoruba, betekent etymologisch gezien 'de vrouw van Orisha' (Orisha betekent Godheid, de geheiligde). De hiermee verbonden muziek is zowel week, gevoelig, als levenslustig en wild. De Yaoitcha-ceremoniën zijn uitgangspunt voor gecoreografeerde, mystiek aandoende vertoningen, waarbij de prachtig geklede dansers harmonie en lenigheid koppelen aan kracht en behendigheid.

Het orkest bestaat uit met Kaurischelpen versierde kalebassen en gongs, naast kleine trommels, waarbij de 'ogbon' een hoofdrol speelt. Deze 'ogbon' is een tamtam, die uit gesneden hout of metaal wordt vervaardigd en bij het optreden omklemd wordt. De Yaoitcha is een aansprekende dans, die begeleid met poëtische zang wordt uitgevoerd.

Inhoud van de Yaoitcha-zangen

Wij zijn de bananenplanten
sterft de bananenplant
dan laat zij op haar plaats een spruit
achter

De bananenplant is onsterfelijk
Wij zijn de bananenplanten.

Als je ophoudt over me te roddelen
Denk eraan dat je me in huis nodig hebt.

Ik heb vandaag een afspraak
Daarvoor bid ik God om bescherming
Dan zal ik niet de kwade ziekte krijgen
en niet aan deze ziekte doodgaan.

Wij keren naar huis terug
Wij hopen het in vrede aan te treffen
Moge Yaoitcha het huis in vrede hebben
bewaard.

Waarom zijn je kleren verbleekt?
heb je ze niet in de verf gedompeld?
Omdat er geen water, geen verf was
Vergeet je dat we toch hetzelfde zijn?

c. Guèlèdè (dans van de maskers)

De Guèlèdè is een culturele voorstelling die wortelt in de Yoruba-traditie en gewoonlijk de huldiging van de God Ogou betreft. Ogou is de God van het vuur, van de ijzersmeden, de jacht en de oorlog, en bovendien de God van de velden en de rijke aarde.

De Guèlèdè-muziek wordt + zoals de meeste muziek in Benin + door 'sprekende' tamtams uitgevoerd. Deze muziek is esoterisch, slechts ingewijden zijn in staat op de voorgeschreven wijze te dansen. De dans vindt alleen plaats naar aanleiding van de aan deze God gewijde feesten.

Inhoud van de Guèlèdè zangen

Ik buig me
Ik haast me om bescherming en zegening
van de Groten
Alvoor ik andere dingen doe.

Alvorens de 'Vodounou' (Vodoun priester)
een blad pakt om zijn gris-gris op te
plaatsen moet hij de zegen van Vodoun
afsmeken

Wij nodigen de grote Vodoun uit om te
dansen
Zodat hij ons de passen van het weten en
de wijsheid leert
Zodat hij ons de passen naar de macht
wijst
Allen wachten nu op hem
Wij wachten.

Je moet in je leven kinderen hebben
Want zonder kinderen leiden je daden tot
de dood
Je moet in je leven kinderen hebben.

KAMEROEN

Hofensemble van Foemban

*De diefstal van het koninklijke kruit
of
De veroordeling van een Bamoem notabele
wegens hoogverraad*

De koning bevindt zich aan de ingang van zijn paleis. Onder aankondiging door zijn 'griots' (muzikanten) neemt hij plaats temidden van zijn prinsen en notabelen. Er is een vijandelijke aanval op til (de vijanden zijn meestal de *Foulbé* of de *Peul*, die, gezeten op hun paarden, uit het Noorden komen). De belangrijkste notabelen controleren, na afwikkeling van het ceremonieel, de wapens en het kruit. Het kruit is verdwenen. De notabele Njilong, bewaker van het kruit, wordt beschuldigd van diefstal. Zijn eigen zoon, die aast op de functie van zijn vader, gooit er nog eens een schepje bovenop. De Koning veroordeelt Njilong tot de strop. Zijn kapsel dat hem als hoogwaardigheidsbekleder tooit, wordt hem afgenomen en hij wordt direct naar het schavot geleid.

Zijn dood wordt gevolgd door uitgebreide begrafenisrituelen.

Er moet een opvolger worden gekozen. De Koning laat de zoon van Njilong halen. Deze doet echter alsof hij de aanstelling weigert en tracht te vluchten. Hij wordt gedwongen de taak te aanvaarden en de nieuwe bewaker van het koninklijke kruit te worden. Dan kan hij de triomf over zijn overwinning niet langer verbergen en hij drinkt, omringd door zijn familie, de drank van berouw. Zoals het gebruik voorschrijft, huwt hij de weduwen van zijn vader.

De Koning is verheugd en laat de maskers van het geheime genootschap brengen. Intussen wordt de vadermoordenaar gekweld door de geesten van de voorouders, die zich hebben getooid met dierenmaskers.

Omringd door zijn griots trekt de Koning zich terug.

Dit stuk is gemaakt door de Sultan Ibrahim Njoya en is gebaseerd op een vertelling van zijn hofnar, die daarvoor diende aan het hof van koning Mbombno XI.

De huidige sultan Njimolou Njoya Seidou is nu te oud om te reizen en de taak van regisseur en muzikaal leider op zich te nemen. Hij wordt vervangen door zijn zoon, prins Aboebakar Njassé Njoya. Dankzij de speciale toestemming van de sultan mocht dit gezelschap voor het eerst Foumban verlaten.

HET KONINKRIJK BAMOUM

Het koninkrijk Bamoem bestaat sinds 1394. Het is gelegen aan de westkust van Kameroen en heeft het in de vulkanische heuvels gelegen Foumban als hoofdstad. De voorouders van de Bamoem kwamen uit het Noorden, uit Tikar. Volgens de legenden zijn zij afstammelingen van de Mboem. De Mboem leefden voor de komst van Mohammed op het Arabisch Schiereiland. Zij vereerden afgoden en hielden hun animistische offerfeesten rond de zwarte steen van de Kaaba.

Mohammed slaagde er weliswaar niet in hun beelden te vernietigen, maar verdreef de stam naar het Westen.

De Bamoem bekeerden zich aan het eind van de vorige eeuw, ten dele, tot de Islam, en zij integreerden de voorouderverering en het animisme in het nieuwe geloof.

Zij kennen een hoofdgod onder de naam Ngni Gni, die regeert over een aantal lager geplaatste goden die als tussenpersoon tussen de mensen en de oppergod fungeren.

Verder omvat het Pantheon plaaggeesten of Djinns die verantwoordelijk worden gesteld voor kommer en kwel.

De voorouderverering neemt een zeer belangrijke plaats in; de geesten van de voorouders bevinden zich in de goddelijke rangorde onmiddellijk na de lagere goden. Zij blijven na hun dood aanwezig onder de levenden: zij 'slapen achter het huis'. Daarom is het bezit van een kerkhof van het grootste belang. Vrouwen en slaven zijn evenwel uitgesloten van deze goddelijke status. Als intermediair tussen de goden en de levenden, tussen de goden en de mensen, is daar de koning. Zodra hij de troon heeft bestegen geldt zijn goddelijke status, en bezit hij het recht over leven en dood van zijn volk. Na hem komen de prinsen en de stamhoofden; onderaan de hiërarchische ladder bevinden zich de slaven.